

Теорія та методика навчання

УДК 378.147:78.071.2

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.16705987>

Індивідуально-виконавське стилетворення у студентів факультетів мистецтв під час вокальної підготовки

Чень Ліна

аспірантка, Український державний університет імені Михайла Драгоманова,
м. Київ, Україна, <https://orcid.org/0009-0005-0606-2805>

Прийнято: 10.03.2025 | Опубліковано: 23.03.2025

*Анотація. Мета статті полягає у висвітленні положень авторської методики цілеспрямованого, а не стихійного, вокально-виконавського стилетворення у студентів мистецьких факультетів та педагогічних умов, створення яких забезпечує її реалізацію. У межах дослідження було застосовано такі **методи**: аналіз наукової та методичної літератури з мистецтвознавства, психології та педагогіки в аспекті досліджуваної проблеми; спостереження за формуванням індивідуального виконавського стилю студента-вокаліста у провідних фахівців закладів вищої освіти; вивчення передового досвіду формування індивідуального виконавського стилю у музикантів-інструменталістів з моделюванням ідей у методіку вокального навчання студентів мистецьких факультетів тощо. **Результати аналізу літературних джерел** надали змогу розглянути засади цілеспрямованого формування індивідуальних рис вокально-виконавського стилю студентів факультетів мистецтв. Означений процес необхідно здійснювати завдяки створенню та реалізації восьми педагогічних умов,*

детально описаних у дослідженні. **Висновки.** Індивідуальний виконавський стиль студента-вокаліста характеризується як вродженими, так і сформованими рисами, які визначають оригінальну манеру його творчої діяльності. Вокально-виконавське стилетворення студентів мистецьких факультетів необхідно здійснювати цілеспрямовано у три етапи: 1 етап – пошук інформації для усвідомлення стилю самого вокального твору; 2 етап – безпосереднє формування унікальних рис тембрального забарвлення звуку завдяки доцільному застосуванню складників виконавського апарату; 3 етап – формування самобутніх рис артистизму, а також їх прояв з застосуванням емоційно насичених сценічних рухів. Перспективи подальших досліджень вбачаються у ретельному вивченні вокальних умінь та навичок студентів факультетів мистецтв, які формуються у процесі виконання спеціальних вокальних вправ, спрямованих на віднайдення самобутніх рис тембрально-естетичного забарвлення звуку.

Ключові слова: студент-вокаліст, музичний твір, інтерпретація, виконавський стиль, індивідуальність, методика, педагогічні умови.

Individual performance style formation among students of art faculties during vocal training

Chen Lina

Postgraduate student, Dragomanov Ukrainian State University, Kyiv, Ukraine,
<https://orcid.org/0009-0005-0606-2805>

Abstract. *The purpose of the article is to highlight the provisions of the author's methodology of purposeful, rather than spontaneous, vocal and performing style formation among students of art faculties and the pedagogical conditions, the creation of which ensures its implementation. The following*

methods were used in the study: analysis of scientific and methodological literature on art history, psychology and pedagogy in the aspect of the problem under study; observation of the formation of an individual performing style of a student vocalist by leading specialists of higher education institutions; study of best practices in the formation of an individual performing style by instrumental musicians with modeling of ideas into the methodology of vocal training of students of art faculties, etc. The **results** of the analysis of literary sources made it possible to consider the principles of purposeful formation of individual features of the vocal and performing style of students of the faculties of arts. The specified process must be carried out through the creation and implementation of eight pedagogical conditions, described in detail in the research. **Conclusions.** The individual performance style of a student vocalist is characterized by both innate and formed features that determine the original manner of his creative activity. Vocal and performance style formation of students of art faculties must be carried out purposefully in three stages: stage 1 - search for information to understand the style of the vocal work itself; stage 2 - direct formation of unique features of the timbre color of sound through the appropriate use of the components of the performing apparatus; stage 3 - formation of original features of artistry, as well as their manifestation with the use of emotionally saturated stage movements. Prospects for further research can be seen in a careful study of the vocal abilities and skills of students of the faculties of arts, which are formed in the process of performing special vocal exercises aimed at finding the original features of the timbral and aesthetic coloring of sound.

Keywords: student vocalist, musical work, interpretation, performance style, individuality, methodology, pedagogical conditions.

Постановка проблеми. Вокальне виконавство студентів факультетів мистецтв визначає траєкторію їх професійного становлення. Саме завдяки

майстерності співу вони отримують статус митця. Формування у них виконавських умінь та навичок складає основу вокального навчання, що потребує наявності педагогічних методик цілеспрямованого розвитку вроджених задатків. Проблема цілеспрямованого, а не стихійного, стилетворення у процесі роботи студентів факультетів мистецтв над вокальними творами, як правило, турбує тільки досить успішних майбутніх фахівців, оскільки вона майже «недоступна» початківцям. Натомість, від прояву індивідуального виконавського стилю будь-якого студента-вокаліста під час інтерпретації музичного твору перед слухацькою аудиторією залежить якість сприйняття необхідної інформації.

Отже, можна стверджувати, що проблема індивідуально-виконавського стилетворення у студентів факультетів мистецтв під час вокального навчання «продиктована» сучасним підходом до підготовки педагогічних кадрів мистецької спрямованості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасній науці індивідуально-виконавське стилетворення фахівців мистецької спрямованості викристалізовується з позицій:

- композиторського мислення (І. Драч [1], О. Прядко[2], I. Iergiev, M. Severynova, Y. Voskoboynikova, I. Bondar, S. Savenko [3] та інші);

- методології стильової концентричності (В. Ковтонюк [4], Ма Лінь [5], М. Оболенська [6], Чжан Шенвень [7], С. Шип [8], V. Zharkova, T. Ivannikov, T. Filatova, O. Zharkov, O. Antonova [9] та інші);

- специфіки проєктування музичних образів (І. Єргієв [10], О. Козій, Л. Тарасюк [11], О. Літовченко [12], Се Сяолу [13], Д. Юник [14], Kuan Yuan [15] та інші) тощо.

У музичному мистецтві найґрунтовніше розглянуто проблему стилетворення митців концертно-сценічної діяльності на прикладі піаністів. Зокрема, Ма Лінь означений феномен охарактеризувала як сформовану

оригінальну манеру творчої діяльності піаніста, «... яка проявляється у сприйнятті слухачами/глядачами самотніх ознак як виражальних й технічних засобів інтерпретації музичного твору, так і артистизму на основі музичного мислення митця з урахуванням вроджених психолого-фізіологічних властивостей темпераменту та набутих ним художньо-естетичних цінностей у процесі взаємодії з рисами різнорівневої стильової концентричності (композиторської, етнічно-національної, епохальної, історичної, просторово-часової і надпросторово-часової)» [5, с. 3]. За її переконаннями, структура індивідуального виконавського стилю кожного митця вирізняється диференціацією характерних рис, які і забезпечують його неповторність.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Незалежно від того, що у теорії та методиці музичного навчання застосовувались різні методологічні підходи до дослідження індивідуального виконавського стилю митців концертно-сценічної діяльності, втім, поки що ніхто з науковців ще не розробив методик цілеспрямованого вокально-виконавського стилетворення у студентів мистецьких факультетів. Поза їх увагою також залишились питання розробки педагогічних умов, створення яких забезпечило б реалізацію цієї методики у вокальному навчанні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає у висвітленні положень авторської методики цілеспрямованого, а не стихійного, вокально-виконавського стилетворення у студентів мистецьких факультетів та педагогічних умов, створення яких забезпечує її реалізацію.

Досягнення поставленої мети передбачало послідовне вирішення певних завдань, а саме: 1) з'ясувати зміст та структуру поняття «індивідуальний виконавський стиль студента-вокаліста»; 2) висвітлити основні положення авторської методики цілеспрямованого вокально-виконавського стилетворення студентів мистецьких факультетів у процесі

фахового навчання; 3) обґрунтувати педагогічні умови, створення та реалізація яких забезпечить цілеспрямоване формування індивідуальних рис вокально-виконавського стилю студентів мистецьких факультетів.

Виклад основного матеріалу дослідження. У результаті вивчення теоретичних і методичних засад формування індивідуального виконавського стилю музикантів-інструменталістів моделювання їх ідей у методику вокального навчання студентів мистецьких факультетів ми з'ясували, що досліджуваний феномен характеризується як вродженими, так і сформованими рисами, які визначають оригінальну манеру їх творчої діяльності, котра проявляється не тільки у самотньому тембрально-естетичному забарвленні звуку, а й у ритмічно-динамічному розвитку мелодико-інтонаційних ліній вокальних творів та артистизмі. Структуру індивідуального вокально-виконавського стилю студентів факультетів мистецтв складають три основних компоненти, а саме: 1) інтелектуальна неповторність інтерпретації авторського тексту вокальних творів з урахуванням певних рис не тільки композитора, а й певної епохи чи історичного періоду та рис етнічно-національного стилю, під впливом яких «відбулось» становлення автора цих творів; 2) звукове відтворення нотного авторського тексту музичних творів самотніми вокально-технічними засобами виразності, які відрізняються від інших виконавців тембрально-естетичними, ритмічно-динамічними чи іншими ознаками; 3) унікальна артистична манера підсилення передачі необхідної інформації слухачам/глядачам у процесі прилюдної інтерпретації вокальних творів.

Саме тому, вважаємо доцільним самотнє цілеспрямоване, а не стихійне, вокально-виконавське стилетворення студентів факультетів мистецтв розмежувати на три етапи. Перший етап методики цілеспрямованого формування індивідуального вокально-виконавського стилю у студентів факультетів мистецтв спрямовується на пошуки

інформації, яка забезпечить усвідомлення стилю самого музичного твору. Перед тим, як розпочати роботу над ним, слід усвідомити всі чинники, які безпосередньо вплинули на стиль цього твору, а саме: «вловити» риси авторського стилю композитора, «усвідомити» риси стилю епохи, «осмислити» риси стилю історичного періоду, а також «осягнути» риси етнічно-національного стилю, який відображається композитором у вокальному творі.

Звичайно, підготовку до роботи над вокальним твором студенту необхідно розпочинати з усвідомлення рис композиторського стилю, тобто автора цього твору, адже саме риси персонального стилю композитора відображають систему його художньо-естетичних цінностей викладених у мелодико-інтонаційних задумах/ідеях, усвідомлення яких необхідно здійснювати на двох рівнях, а саме: на логічно-аналітичному та на творчо-емпіричному рівнях пізнання. Саме застосування цих рівнів пізнання самобутніх композиторських мелодико-інтонаційних задумів/ідей забезпечує усвідомлення традиційних та новаторських рис його індивідуального стилю. Звичайно, більше уваги слід приділити новаторським композиторським рисам, які надали змогу автору «запропонувати» нові виконавські засоби вираження мелодико-інтонаційних задумів/ідей вокального твору, оскільки традиційні риси вже «закріпились» у суспільній свідомості.

Перед тим як розпочати роботу над вокальним твором студенту необхідно проаналізувати етапи творчості його автора та їх еволюцію. Саме це надасть змогу простежити умови, що спонукали до: «зародження» нових рис індивідуального композиторського стилю; кристалізації їх ознак; обумовленості життєтворчості композитора з урахуванням його психотипу; застосування певних принципів композиторського мислення; прояву часових та надчасових закономірностей художнього мислення композитора тощо. Звичайно, такі умови, як правило, «продиктовані»: переломними моментами

життя автора вокального твору; приналежністю до певної композиторської школи або спільноти; «творчою скрутою», пов'язаною з відсутністю бажаних засобів відображення в нотному тексті музичної думки; дотриманням принципів стильової орієнтації на певні музичні жанри з врахуванням специфіки їх художньо-образної сфери тощо.

Отже, усвідомлення індивідуальних рис композиторського стилю надає змогу студенту досягнути художній сенс вокального твору для віднайдення засобів самобутньої його інтерпретації, адже нотний текст вокального твору, як кінцевий «продукт» творчості композитора, виступає лише «відправним» пунктом пошуку та прояву власного вокально-виконавського стилю.

Перед тим як студент має перейти до другого етапу індивідуального виконавського стилетворення йому необхідно усвідомити: сутність рис етнічно-національного або інтернаціонального стилю композитора та його музичної мови; систему музичної мови, яку застосовано у викладенні нотного тексту вокального твору з урахуванням гібридизації, суперечності і стикування рис етнічно-національного або інтернаціонального стилю; багаторівневу залежність національних рис вокального твору від інтернаціональних з урахуванням їх сутності, форми і специфіки розпізнання; значущість семантики у викладенні нотного тексту вокального твору; етнічно-національну приналежність автора вокального твору; засади створення семіотичного об'єкта в уяві композитора, які виступають джерелом вибору системи виражальних засобів у вокальному творі; атрибуції музичних артефактів, які призвели до втрати значущості певних рис етнічно-національного стилю у вокальному творі.

Другий етап індивідуального виконавського стилетворення у студентів факультетів мистецтв спрямовується на формування унікальних технічно-виразних рис у процесі звукового відтворення нотного тексту вокального твору завдяки досягненню самобутнього тембрально-естетичного

забарвлення звуку при його інтерпретації та встановленню відповідності динамічно-ритмічного розвитку мелодико-інтонаційних ліній цього твору стильовим його ознакам. На цьому (другому) етапі індивідуального виконавського стилетворення студентам факультетів мистецтв необхідно створювати педагогічні умови під час роботи над вокальним твором, реалізація яких надасть їм змогу постійно дбати про: формування тембру звуку, яке буде мати риси самобутнього забарвлення; досягнення стилістично точної ритмічної відповідності ознакам вокального твору; відтворення рис мелодико-інтонаційних ліній вокального твору, які максимально «відповідатимуть» стильовим його ознакам.

Незалежно від того, що тембрально-естетичне забарвлення звуку безпосередньо залежить як від вроджених властивостей виконавського апарата вокаліста, так і сформованої/набутої «техніки» звукоутворення, студенту мистецького факультету слід особливу увагу приділяти його фізіологічному аспекту, тобто цілеспрямовано розвивати вміння та навички доцільного використання власних головних та грудних резонаторів, адже саме вони виступають провідними факторами тембрального забарвлення звуку. Для цього викладачу по класу вокалу, перш за все, необхідно розробити індивідуальні вправи, спрямовані на розвиток вокально-резонансної системи з урахуванням вроджених фізіологічних властивостей голосового апарата кожного студента. Окрім цього, викладачу по класу вокалу необхідно розробити вправи, спрямовані на поступовий розвиток виконавсько-технічної рухливості (віртуозності) голосу студента факультету мистецтв. Звичайно, що і ці вправи мають розроблятися з урахуванням індивідуальних фізіологічних властивостей його голосового апарата (особливо з урахуванням системи головних резонаторів, які знаходяться у порожнинах перенісся).

Звичайно, на другому етапі цілеспрямованого індивідуального

вокально-виконавського стилетворення у студента факультету мистецтв необхідно формувати уміння та навички досягнення як динамічної, так і ритмічної відповідності всіх мелодико-інтонаційних ліній стильовим ознакам вокального твору. Такі вміння та навички формуються поступово, тобто спочатку органічний їх вид, а лише потім - механічний. Виконання вправ, спрямованих на формування органічного виду вмінь та навичок, мають забезпечити: «потрапляння» повітря у потрібні органи дихання; досягнення ефективної діяльності органів дихання; досягнення автоматизованого управління вокалістом органами дихання тощо. Виконання вправ, які мають забезпечити формування механічного виду вмінь та навичок, спрямовуються на детермінацію мускульних скорочень з метою обов'язкового досягнення: «опори» дихання вокаліста під час динамічного виконання мелодико-інтонаційних ліній музичного твору; доцільного розподілу дихання вокаліста з урахуванням необхідної динамічної гучності; рівномірного розподілу дихання вокаліста з урахуванням ритмічної відповідності мелодико-інтонаційних ліній темповим ознакам стилю вокального твору.

Третій етап індивідуального вокального стилетворення у студента факультету мистецтв під час професійної підготовки спрямовується на формування та прояв самотутніх рис артистизму засобами як переконливого перевтілення у сценічні образи, так і застосування емоційно насичених сценічних рухів. Розпочинати цю роботу необхідно з побудови в уяві музичних образів як цілісних психічних утворень, які відображають всі його інтонації та виконавські дії. При цьому слід пам'ятати, що чим чіткіше студент їх уявлятиме, тим більш стійкої форми набуватимуть ці образи. Перехід до проектування художніх образів вокального твору доцільно здійснювати поступово, надаючи пріоритетного значення не конструктам музичних образів (інтонаціям, мелодико-інтонаційним лініям, тембральному забарвленню вокального звуку тощо), а асоціативно-художньому змісту цих

конструктів, тобто їх опредмечуванню, «... яке забезпечує емоційне «забарвлення» кожного конструкту досліджуваного феномену» [5, с. 5].

Таким чином, художні образи вокальних творів набувають «суб'єктивно-об'єктивної дійсності» в реально-почуттєвій сфері кожного студента-вокаліста з урахуванням прояву його певного естетичного ідеалу. Враховуючи ту обставину, що композитори у нотних текстах вокальних творів «зашифровують» риси цих образів, кожному студенту-вокалісту слід набути обізнаності для адекватного їх «розшифрування». Звичайно, композиторський задум пов'язаний з комплексом авторських уявлень, які можуть виступати для студента-вокаліста лише орієнтирами у проектуванні нових власних музичних та художніх образів. Полісуб'єктна діалогічна взаємодія майбутнього вчителя музичного мистецтва з авторським нотним та літературним матеріалом відбувається завдяки нелінійному його сприйманню, а на основі синергійної взаємодії власної та авторської думки, де: за умови домінування інтелектуальної сфери студента-вокаліста конструкти уявних музичних та художніх образів «відбираються» усвідомлено, тобто з мінімальним впливом на означений процес чуттєвої сфери, що надає змогу спроектувати їх сукцесивний вид; за умови домінування у нього творчо-чуттєвої сфери конструкти уявних музичних та художніх образів «відбираються» не усвідомлено, а під максимальним впливом на означений процес власного емоційного «Я», що надає змогу спроектувати їх симультанний вид.

Звичайно, обидва види музичних та художніх образів вокальних творів надають змогу студентам факультетів мистецтв досягти якісної побудови сценічних образів, але лише за умови, коли ці образи характеризуються цілісністю. Саме тому їм рекомендується дотримуватись трьохфазного проектування сценічних образів, зокрема: спрямовувати увагу на сприйняття та запам'ятовування музичних інтонацій вокального твору з обов'язковим

довільним або мимовільним заучуванням виконавських дій (перша фаза); спрямовувати увагу на віднайдення конкретно-абстрактного асоціативного опредмечування конструктів музичних образів вокального твору та довільне або мимовільне запам'ятовування їх змістового наповнення (друга фаза); спрямовувати увагу на усвідомлену чи інтуїтивну мисленнєву обробку музичних образів вокального твору з урахуванням уявної дійсності умов майбутньої прилюдної їх презентації (третья фаза).

Подальше формування у студента факультету мистецтв індивідуальних рис власного вокально-виконавського стилю засобами артистизму здійснюється вказівками викладача, спрямованими на мобілізацію творчого потенціалу вихованця з метою досягнення максимально правдивого його перевтілення в уявні сценічні образи. Для цього слід пам'ятати, що успішність означеного процесу, перш за все, залежить від художньої емпатії майбутнього митця, яка забезпечує суб'єктивне проникнення в глибину духовно-естетичних цінностей спроектованих образів. Художня емпатія студента-вокаліста під час прилюдної презентації вокального твору «виконує» ряд функцій, а саме: мотиваційно-спонукальні, пізнавально-оцінювальні, презентативно-творчі та контрольні-коригуючі функції.

Завершувати формування у студента факультету мистецтв самобутніх рис вокально-виконавського стилю засобами артистичного прояву слід спрямовуванням його зусиль на досягнення досконалих емоційно насичених сценічних рухів. Окремі роботи, як правило, потребують сценічні рухи студента-вокаліста в напрямі досягнення: природної пластичності; граційної вишуканості; внутрішньої свободи м'язів при їх відтворенні; емоційної насиченості; культури їх відтворення тощо.

Висновки. 1. Індивідуальний виконавський стиль студента-вокаліста характеризується як вродженими, так і сформованими рисами, які визначають оригінальну манеру його творчої діяльності. Структуру

означеного феномену складає інтелектуальна неповторність інтерпретації авторського тексту вокальних творів, звукове його відтворення самотніми вокально-технічними засобами виразності та унікальна артистична манера підсилення передачі необхідної інформації слухачам/глядачам.

2. Вокально-виконавське стилетворення студентів мистецьких факультетів необхідно здійснювати цілеспрямовано у три етапи: 1 етап – пошук інформації для усвідомлення стилю самого вокального твору з урахуванням композиторського задуму, рис його авторської музичної мови та суб'єктивних художньо-естетичних цінностей; 2 етап – безпосереднє формування унікальних рис тембрального забарвлення звуку завдяки доцільному застосуванню складників виконавського апарату; 3 етап – формування самотніх рис артистизму з урахуванням уявної побудови сценічних образів, а також їх прояв з застосуванням емоційно насичених сценічних рухів.

3. Цілеспрямоване формування індивідуальних рис вокально-виконавського стилю необхідно здійснювати завдяки створенню та реалізації певних педагогічних умов, спрямованих на: усвідомлення трьох основних рівнів екстраполяції рис авторського композиторського стилю з урахуванням його національної ідентичності, суб'єктивного віддзеркалення внутрішнього світу та відображення його онтологічного модусу; віднайдення стильових «творчих конструктів» вокального твору завдяки усвідомленню діючих на час написання твору рис стилю епохи та культурно-історичного періоду; усвідомлення ознак етнічно-національного стилю, які відображаються у вокальному творі; формування самотніх рис тембрально-естетичного забарвлення звуку; досягнення динамічно-ритмічної відповідності розвитку музичної думки стильовим ознакам вокального твору; проектування в уяві досконалих сценічних образів під час роботи над вокальним твором, де їх риси відповідатимуть стильовим ознакам цього твору; максимально

переконливе перевтілення у спроектовані сценічні образи під час прилюдної презентації вокального твору; досконалий прояв сценічних рухів у процесі прилюдної презентації музичного твору.

Перспективи подальших досліджень вбачаються у ретельному вивченні вокальних умінь та навичок студентів факультетів мистецтв, які формуються у процесі виконання спеціальних вокальних вправ, спрямованих на віднайдення самобутніх рис тембрально-естетичного забарвлення звуку.

Список використаних джерел

1. Драч І. Композитор Віталій Губаренко. Аспекти вияву творчої індивідуальності : монографія. Харків : Акта, 2021. 362 с.
2. Прядко О.М. Властивості уваги музиканта-виконавця. Педагогічна освіта: теорія і практика, (28), 360–367. 2020
3. Ierghiiev I., Severynova M., Voskoboinikova Y., Bondar I., Savenko S. Author-artist: horizons of contemporary academic musical creativity. AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research, 2022. № 12(1), special issue 25. P. 193–196.
4. Ковтонюк В.Л. Стиль музичної творчості М. Плетньова : дис. ... д-ра філософії: 025. Харків, 2022. 218 с.
5. Ма Лінь. Сценічний образ піаніста як форма прояву індивідуального виконавського стилю : дис. ... д-ра філософії: 025. Київ, 2024. 234 с.
6. Оболенська М.М. Фортепіанна творчість Луї В'єрна в аспекті ціннісної теорії стилю : автореф. дис. ... канд. мистецтвознавства: 17.00.03. Харків, 2017. 20 с.
7. Чжан Шенвень. Формування стильової культури виконання музичних творів у майбутніх учителів музичного мистецтва в процесі фахового навчання : дис. ... д-ра філософії: 014. Київ, 2023. 248 с.
8. Шип С. Теорія художніх стилів : монографія. Суми : ФОП Цьома

С. П., 2023. 138 с.

9. Zharkova V., Ivannikov T., Filatova T., Zharkov O., Antonova O. Choral music by Samuel Barber: genre and style aspects. *Studia Universitatis Babeş-Bolyai Musica*. 2022. № LXVII, special issue 1. P. 63–77.

10. Єргієв, І.Д. Виконавсько-музикознавча інтерпретація як художній феномен сучасної герменевтики (нарис на основі аналізу власного артистично-музикознавчого досвіду). *Музичне мистецтво і культура*, 2022. Вип. 1, т. 35. С. 94–105.

11. Козій О., Тарасюк Л. Робота над художнім образом у вокальних творах. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2022. № 51. С. 142–147.

12. Літовченко О. Художній образ як синтез компонентів хореографічної вистави. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Вип. 38, т. 2. С. 41–46.

13. Сє Сяолу. Методика формування інтерпретаційних умінь студентів факультетів мистецтв у процесі вокально-хорового навчання : дис. ... д-ра філософії: 014. Київ, 2023. 194 с.

14. Юник Д. Виконавська надійність музикантів у концертно-сценічній діяльності як науковий феномен. *Часопис Національної музичної академії України імені П.І.Чайковського*. 2022. Вип. 2, т. 55. С. 67–83.

15. Kuan Yuan. Musical memory of arts faculty students: essence and specificity of the work. *Challenges and problems of modern science: X International Scientific and Practical Conference; London (London, 19th–20th October 2023)*. London, 2023. P. 131–132.